Юшкевич Ю. С., *кандидат философских наук, старший преподаватель кафедры философии, истории и политологии, Одесский национальный экономический университет (Украина, Одесса), gjs@list.ru*

Образование как важнейший элемент реализации морально–этических ценностей: украинский контекст

Целью исследования является обоснование конститутивной роли системы образования в становлении аксиосферы морали отдельной личности и определение специфики реализации этого процесса на уровне индивидуального сознания в современном украинском социуме. К методам, которые применялись следует отнести прежде всего гипотетико–дедуктивный, компаративистский, структурно–функциональный, герменевтический. Был сделан вывод, что важнейшим звеном реализации морально–этических ценностей в обществе является система образования, гуманитарная составляющая которой имеет решающее влияние на формирование нравственного человека, духовной личности, носителя морально–этических ценностей. В свою очередь, гуманитарное образование для повышения собственной эффективности должно направить свой потенциал на утверждение гуманистического вектора развития и разработать собственный механизм воздействия на сознание личности для повышения уровня ее нравственности, исходя из ментальных особенностей украинцев.

Ключевые слова: *гуманитарное образование, индивидуальное сознание, нравственное чувство, морально–этические ценности, образование.*

* * *

УДК 378.1:17

Ковальова С.,
викладач, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут» (Україна, Київ), n.v.kochubey@ua.fm

ІННОВАТИКА ВИЩОЇ ШКОЛИ В СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ І СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЯХ

У статті розглядається інноватика вищої школи як теорія та методологія сучасних освітніх трансформацій. Виявляється комплекс проблем інноватики вищої школи. Обґрунтовується необхідність розробки інноватики вищої школи та виявлення місця і ролі вищої освіти України в національній інноваційній системі. Як новий концепт, що інтегрує самооновлення освіти з вирішенням основних завдань модернізації суспільства, запропонована освіта як інноваційна система.

Ключові слова: *інноватика вищої школи, інновації у вищій освіті, освіта як інноваційна система, національна інноваційна система.*

Комплекс проблем, що піднімає системний підхід до інноватики вищої школи, насамперед встановлення взаємозв'язку системної концептуальної розробки інноваційних процесів з формуванням механізмів та інституцій їх реалізації, визначає актуальність сучасного розгляду інноватики вищої школи.

Серед основних дослідників національних інноваційних систем слід зазначити таких авторів, як R. Arocena, J. Sutz, S. Gu, P. P. Intarakumnerd, Chairatana, T. Tangchitpiboon, S. Radosevic, які на перший план висувають системні характеристики [1, p. 55–56; 5; 6, p. 1445–1450; 9, p. 75–80; 10, p. 277–280].

Дослідження національної інноваційної системи (C. Freeman, C. Perez. B.-A. Lundvall, R. R. Nelson) виявляють зв'язок інновацій з формуванням технологічної інфраструктури та розвитком економічної поведінки [2; 3, p. 38–40; 7; 8]. Вивчається також перехід до розкриття національної системи інновацій в історичній перспективі (C. Freeman, B.-A. Lundvall) [4, p. 41–45; 7]. Вивчення національної системи інновацій пов'язується з перспективами теорій інновацій та розвитком інтерактивного навчання (B.-A. Lundvall) [7]. Розвиток компаративістських досліджень спирається на виявлення взаємозв'язку наукових досліджень з інноваціями.

Сучасне уявлення про інноватику вищої школи як теорію та методологію істотним чином формується під впливом досліджень економічних реалізацій наукових досліджень вищої школи.

Системний підхід до інноватики вищої школи вимагає поєднання впливу інноваційних процесів на становлення освітніх інновацій, необхідних для модернізації системи навчання та виховання з розробкою комплексу проблем, пов'язаних з реалізацією функцій та місії вищої освіти, які визначають місце і роль вищої освіти в здійсненні сучасних суспільних трансформацій.

Мета статті – дослідити інноватику вищої школи як теоретичну та методологічну систему, що обумовлює постановку та розв'язання комплексу проблем, пов'язаних із становленням інноватики вищої школи як ядра національної інноваційної системи.

Інноватика вищої школи виникає як теоретичний рівень дослідження інновацій. Саме інновації як об'єкт дослідження є головним змістом, до якого і через який розглядають і розуміють і саму, власне, інноватику. Цей підхід – розкриття інноватики через інновацію та встановлення загальних властивостей і характеристик інновації переводить дослідження інноватики з методологічного рівня на рівень об'єктний.

Виокремлення видів інновації (педагогічної, технологічної та ін.) стає основою напрямів в інноватиці. Однак інноватика вищої школи є особливим видом інноватики. При розкритті інноватики вищої школи не можна виключати з розгляду людинотвірну функцію освіти. Важливого значення набуває зростання ролі вищої освіти в розвитку різних сфер суспільства та суспільства в цілому (В. Андрущенко), значення вищої освіти в процесі людинотворення (В. Андрущенко, В. Бех). Засадничими принципами при розробці інноватики вищої школи є також ідеї дитиноцентризму (Л. Губерський) та розробки інноваційної людини (В. Кремень).

Інноватика й нині є поняттям дискусійним. Її статус, місце та роль недостатньо досліджені.

У російських джерелах розкриття інноватики як теорії інновацій спирається на розгляд інновації як завершеного, утіленого в нову техніко-технологічну форму нововведення, що пов'язує інноватику вищої школи з НІОКР.

За такого підходу перенесення уваги з інновації як завершеного результату та продукту на процес її створення та впровадження, що актуалізує при цьому роль наукових досліджень, приводить до розкриття інноватики як теорії процесу переходу наукового знання до технологічних, промислових інновацій.

Розгляд інноватики як теоретичної «надбудови» над інноваціями при цьому не привертає увагу до відмінності механізмів втілення наукових ідей у технологічних, промислових інноваціях та інновацій у вищих навчальних закладах. Інноватика вищої школи постає як окремий підрозділ із загальної теорії інноватики.

Виведення на перший план наукових ідей і наукових досліджень як джерела (першої фази) процесів виникнення інновацій не дає змогу відокремити специфіку інноватики вищої школи від загальноекономічного розгляду інноватики.

Загальна схема розкриття інновації як промислової, технологічної, що виникає на основі наукових досліджень, стає також підґрунтям і для формування концепту інноватики як методології. Методологія з економічного погляду постає як методологія ментальних процесів, методологія креативності, що надає надто

вузьке розуміння інноватики як методології, яке редукує інноватику до евристики.

Виокремлення різних аспектів у розумінні інноватики як методології привертає увагу до розкриття її як методології комерціалізації. Перехід від наукових досліджень як техніко-технологічних промислових інновацій розкривається при цьому з погляду комерціалізації наукових досліджень і патентознавства.

Якщо поняття інноватики як теорії та методології є дискусійним із недостатньо окресленою сферою дії, то поняття інноватики вищої школи як теоретичної надбудови над інноваціями є недостатньо спеціалізованим. Загальноприйнята орієнтація при визначенні інноватики на поняття інновації є підставою для недостатньо визначеного місця та ролі інноватики вищої школи.

Інноватика вищої школи постає як теоретична, концептуальна надбудова над інноваціями, сутність якої – теорія, методологія, концепція, парадигма – є недостатньо визначеною.

Класифікація видів інновації вищої школи стає основою виокремлення напрямів інноватики. У системному зрізі інноватики вищої школи закріплений і прописаний інституційний рівень. Система освіти з її структурою (система управління освітою та система навчальних закладів) і різними видами діяльності є основою формування педагогічної, технологічної та культурологічної інноватики.

Системний зріз переносить увагу з інновації на інноваційні процеси (О. Навроцький). Ті чи інші процеси та завдання лежать в основі виокремлення різних видів інноватики: адаптація до соціокультурного середовища (культурологічна інноватика), оновлення форм, засобів та методів навчального процесу (педагогічна інноватика), оновлення матеріально-технічної бази (технологічна інноватика). Системність інноваційних процесів виявила умовність цього поділу та умовність специфікації. При цьому відбувається ототожнення інноватики системи вищої освіти з педагогічною інноватикою та ототожнення освітньої системи з педагогічною системою: педагогічна система редукується до навчальних процесів, а її оновлення – до дидактичної інноватики.

Водночас розробка технологічної інноватики як надбудови над певним видом інновації – технологічної інновації – не залишається в межах розгляду матеріально-технічної бази вищої школи. Під час розглядання впровадження інформаційних технологій у процес навчання здійснюється вихід за межі технологічної інноватики. Упровадження інформаційних технологій приводить до розкриття процесу інформатизації вищої школи, а імплементація інформаційних технологій у процес навчання – до появи нових видів педагогіки. Так, при розгляді впровадження інформаційних технологій у вищу школу йдеться про формування віртуальної педагогіки, а отже, зміну погляду на інформаційно-освітнє середовище. Відбувається зміна його статусу – з технологічного засобу зберігання в електронному вигляді друкованої навчальної та методичної літератури інформаційно-освітнє середовище перетворюється на соціально-інституціолізовану форму розвитку нової мережевої освіти та розкривається як перехід від традиційної освіти до освіти інформаційної (О. Мельник).

В освітології інноватика вищої школи постає як недостатньо окреслена за своїм змістом і статусом. Її місце як конструктивного принципу чи теорії оновлення посідає вся філософія освіти чи освітологія або конкретні концептуальні утворення, розроблені ними, що розглядаються найчастіше у вигляді парадигми.

Дуже велика кількість парадигм, що існують у сучасному науковому дискурсі, є проявом недостатньо чіткої визначеності як самої освітньої інновації, так і її теоретичного, концептуального підґрунтя. Найчастіше виокремлюються напрями оновлення – вплив філософії вищої освіти на оновлення суспільства – соціоцентризм, вплив філософії освіти на, власне, саму освіту.

Дослідження оновлень вищої школи, які навіть будучи пов'язаними з суспільними стратегіями розвитку – з формуванням інформаційного суспільства та суспільства знання, здебільшого не стосується розгляду інноватики, залишаючись на рівні філософії освіти в цілому. При цьому парадигмальний аспект філософії освіти, який активно розробляється як механізм оновлення освіти, зосереджується на розкритті окремих парадигм – гносеологічної, когнітивної, мережевої та інших – не розглядається як частина, аспект або ж складова інноватики як методології.

Дослідження освітньої політики розглядається в межах керівного управлінського адміністративного впливу. Проте важливі управлінські механізми оновлення освіти не розкриваються як складова теорії та методології інноватики, а дослідження процесів оновлення вищої школи не пов'язують внутрішні механізми та шляхи самооновлення освіти з її оновлювальним впливом на суспільство. Системний підхід до інноватики дає змогу об'єднати в єдину інтегральну картину інноватики як теорії та методології окремі складові та чинники механізму оновлення. Розгляд з позицій системного підходу дає змогу виявити рівні інноваційних перетворень: людини, навчального процесу, інституцій, навчального закладу, системи освіти, системи управління освітою.

Розрізнені та відокремлені при розгляді нині інноватики одна від одної новаційні впровадження на рівні людини, форм, методів, засобів навчального процесу, педагогічної та освітньої системи в цілому з погляду системності інноватики постають як взаємоузгоджені складові.

Системний підхід до інноватики стає концептуальним підґрунтям розкриття сутності цієї цілісності. Постнекласичні засади інноватики вищої школи, зокрема когнітивні стратегії синергетики та концептуальні засади постнекласики – нелінійність, самоорганізація та мережевий підхід, освіта як соціокультурне нелінійне освітнє мережеве середовище (Н. Кочубей) – є методологічним підґрунтям для розкриття нелінійних зв'язків, що існують між внутрішнім самооновленням вищої школи та її інноваційним впливом на українське суспільство.

Західні дослідження національної освітньої системи виявляють цілісність з позиції національної економіки та механізмів її оновлення.

Взаємозв'язок складових інноваційних перетворень у вищій освіті та реалізація завдань освіти разом з модернізацією суспільства стає теоретичним підґрунтям для розгляду освіти як інноваційної системи.

Новий концепт «освіта як інноваційна система» дає змогу ввести обговорення питань взаємозв'язку

інноваційних перетворень в освіті з інноваційними перетвореннями, що відбуваються в суспільстві. При цьому відбувається конкретизація поняття оновлення як розкриття вирішального впливу освіти на суспільство та оновлення окремих суспільних сфер. Відбувається збагачення та розширення концептуального дискурсу оновлення. Досі основними його концептами було «нове», «новинка», «новація», «нововведення» та «інновація». Новаційний процес поставав як онтологічний процес, процес трансформації дійсності, уведення нового як переведення можливого в дійсне.

Нелінійність, багатовекторність сучасних процесів у суспільствах, що трансформуються, вимагають розширення поняття «інноватика» як теорії та методології, що передбачає виведення на перше місце системного багатовекторного впливу вищої освіти на суспільство в цілому. При цьому відбувається перехід від розгляду інноватики (чи то як теорії, чи то як методології) як об'єкта на рівень моделювання та соціального передбачення основних системних параметрів впливу інноваційних процесів в освіті на інноваційні процеси в суспільстві. Системний підхід визначає актуальність розгляду співвідношення інновації, інноваційних процесів та модернізації.

Моделювання та соціальне передбачення характеризує багатовекторність системного впливу інноватики вищої школи на становлення освіти як інноваційної системи, що визначає стратегічні вектори суспільної трансформації.

Можливість передбачення механізмів реалізації сучасних суспільних стратегій розвитку України пов'язана з існуванням їх у вигляді законодавчих актів чи теоретичних концепцій. Так, інформаційне суспільство, визнане Україною як суспільна стратегія розвитку, розробляється на рівні законодавчих ініціатив, національних програм (насамперед Національної програми інформатизації) та аналітичних розвідок і рекомендацій, науково-дослідних національних інституцій, рекомендації яких не встигають за перебігом політичних і суспільних подій.

Основною ідеєю перетворення засад наукового дискурсу при розгляді інноватики вищої школи є те, що інноватика не може бути тільки об'єктом, навіть об'єктом вищого рівня – як теорія чи методологія. Розробка інноватики вищої школи є дієвим механізм становлення й оновлення як самої вищої школи, так і її сучасного впливу на українське суспільство. Багатокритеріальність цього впливу визначає різні напрями впливу вищої школи та оновлення суспільства, а саме:

– розвиток сучасних інноваційних моделей освіти;

– формування людського капіталу;

– вплив інноватики вищої школи на формування технологічних інновацій та механізму оновлення матеріально-технічної бази українського суспільства;

– розвиток інтелектуального капіталу на становлення в Україні суспільства знання;

– комерціалізації техніко-технологічних результатів наукових досліджень і дослідних розробок вищої школи, зв'язок освітніх технологічних інновацій із модернізацією української економіки та формуванням пріоритетних напрямів її розвитку;

– вплив освітніх інновацій на соціальне передбачення і прогнозування, визначення місця і ролі України в Європі та світі.

Національна інноваційна система є новітнім зразком національної системи виробництва. Розробка інноватики вищої школи є елементом соціального передбачення, що виявляє конструктивність модернізації вищої освіти та перетворює вищу освіту України на ядро національної інноваційної системи. При цьому врахування системних характеристик освітніх інновацій виявляє значення розвитку вищої освіти як інноваційної системи.

Розкриття ролі вищої освіти в формуванні людського фактора технологічного розвитку не повною мірою виявляє системний вплив освітньої інноваційної системи на суспільство. Людський фактор як сукупність властивостей, притаманних людині, серед яких – її жива енергія, здатність до навчання і професійної діяльності є комплексним показником соціально-трудових та антропологічних особливостей людини.

Зміна постановки проблеми полягає в необхідності дослідження системного інноваційного впливу вищої освіти на системні трансформації українського суспільства сьогодення. Це потребує зміни концептуалізації проблеми. На місце вища освіта – формування людського фактора – технологічний і соціальний процес інновацій потрібно поставити вища освіта як сучасна інноваційна система – трансформація функцій освіти у світлі системності інноваційного впливу вищої освіти на суспільство.

Reference

1. Arocena R. Looking at national systems from the south, idustry and Innovation 7 (1) / Arocena R. and J. Sutz. – 2000. – P. 55–75.

2. Freeman C. Technology Policy and Economic Performance: Lessons from Japan / C. Freeman. – London : Pinter Publishers, 1987.

3. Freeman C. Structural crises of adjustment: Business cycles and investment behaviour / Freeman C. and Perez C. // Technical Change and Economic Theory. – London : Pinter Publishers, 1988. – Chapter 3. – P. 38–66.

4. Freeman C. The «National System of Innovation» in historical perspective / C. Freeman // Systems of Innovation: Growth, Competitiveness and Employment. – Elgar Publishing, Cheltenham, 2000. – Volume 1, Chapter 2. – P. 41–60.

5. Gu S. Implications of National Innovation Systems for Developing Countries: Managing Change and Complexity in Economic Development / S. Gu. –The United Nations University, Institute for New Technologies, 1999.

6. Intarakumnerd P. National innovation systems in less successful developing countries: The case of Thailand / Intarakumnerd P., Chairatana P. and T. Tangchitpiboon // Research Policy (31), 2002. – P. 1445–1457.

7. Lundvall B.-A. National Systems of Innovation: Towards a Theory of Innovation and Interactive Learning / B.-A. Lundvall. – Pinter, London, 1992.

8. Nelson R. R. National Innovation Systems: A Comparative Anafysis / R. R. Nelson. – New York : Oxford University Press, 1993.

9. Radosevic S. Defining systems of innovation: A methodological Wussion / S. Radosevic // Technology in Society (20). – 1988. – P. 75–86.

10. Radosevic S. Transformation of science and technology systems into systems of innovation in central and eastern Europe: The emerging patterns and determinants / S. Radosevic // Structural Change and Economic Dynamics (10). – 1999. – P. 277–320.

Kovalyova S., *Lecturer, National Technical University of Ukraine «Kyiv Polytechnic Institute» (Kyiv, Ukraine), nvkochubey@ua.fm*

Innovation high school in contemporary educational and social transformation

In the article the innovation of higher education as the theory and methodology of modern educational transformations. It turns complex innovation issues of higher education. The necessity of bringing development innvatyky high school to identify the place and role of higher education in Ukraine in the national innovation system. As a new concept that integrates education with self-updating solution of the main tasks of modernization of society, proposed as an innovative education system.

Keywords: *Innovation of higher education, innovation in higher education as an innovative education system, national innovation system.*

Ковалева С., *преподаватель, Национальный технический университет Украины «Киевский политехнический институт» (Украина, Киев), nvkochubey@ua.fm*

Инноватика высшей школы в современных образовательных и общественных трансформациях

В статье рассматривается инноватика высшей школы как теория и методология современных образовательных трансформаций. Вырисовывается комплекс проблем инноватики высшей школы. Обосновывается необходимость разработки инноватики высшей школы и выявления места и роли высшего образования Украины в национальной инновационной системе. В качестве нового концепта, интегрирующего самообновление образования с решением основных задач модернизации общества, предложен концепт – образование как инновационная система.

Ключевые слова: *инноватика высшей школы, инновации в высшем образовании, образование как инновационная система, национальная инновационная система.*

* * *

УДК 130.2:378

Кубко В. П.,
кандидат філософських наук, доцент кафедри документознавства та інформаційної діяльності гуманітарного факультету, Одеський національний політехнічний університет (Україна, Одеса), kubko_valentina@ukr.net

Передумови та особливості формування моделі іміджу вищого навчального закладу

Обґрунтовується необхідність цілеспрямованого формування іміджу вищого навчального закладу.

Мета: дослідження особливостей формування, моніторингу і підтримки (корекції) іміджу, його вплив на цільові групи та конкурентоспроможність навчального закладу.

Використані методи: аксіологічний метод – вивчаються найбільш загальні закономірності і сутність буття освітньої організації та методи спостереження й аналізу.

Формування, моніторинг і підтримка іміджу можуть розглядатися як важливі складові системи управління освітнім закладом, що створюють умови для його виживання і розвитку та мають на меті змінити в бажаному напрямі поведінку людей, що потребують застосування спеціальних форм, методів, інструментів, заходів для психологічного, соціального, економічного та управлінського впливу на людей в середині і за межами навчального закладу.

Ключові слова: *імідж, вищий навчальний заклад, модель іміджу, репутація, цінності.*

Із загостренням конкурентної боротьби за споживачів все більшого значення набувають нематеріальні чинники та інструменти маркетингу, до яких належить імідж організації. Наприкінці XX – початку XXI ст. проблема використання іміджу як особливого маркетингового інструменту впливу на споживачів та громадськість актуалізувалася і для навчальних закладів, які, керуючись освітніми стандартами, пропонують споживачам практично однакові послуги. Тому при виборі рішення про місце навчання потенційні споживачі все більше керуються репутацією та іміджем вищого навчального закладу. Аналогічна поведінка проявляється і стосовно інших видів послуг, які може надавати той чи інший навчальний заклад. Високий, сильний, позитивний імідж підвищує цінність послуг, тому розглядається науковцями та маркетологогами як чинник, що впливає на розмір нематеріальних активів організації, яка просуває послуги на ринок, впливає на цінову політику вищого навчального закладу та здатний принести додатковий прибуток.

Останнім часом все більше робіт вітчизняних і зарубіжних вчених присвячено теоретичним та прикладним питанням побудови та практичного використання іміджу, репутації бренду товару, фірми, країни, території і міста. Однак питання теорії та практики формування іміджу вищих навчальних закладів ще досить мало приділяється уваги, тому багато питань, що переважно пов'язані зі специфікою діяльності освітніх установ, залишаються недослідженими. Разом з тим, в роботах зарубіжних авторів (Д. А. Аакера, П. Друкера, Ф. Котлера [4], А. Ульяновського [9], Г. Моргана [6], Ю. Звьоздочкіна [1] та ін.) та вітчизняних вчених (Г. Хаєта [3], Ю. Палехи [7], В. Королька [2], Г. Почепцова [8] та ін.) і маркетологів-практиків створена достатня теоретична і методологічна база, яку слід використовувати при вирішенні завдань формування іміджу навчального закладу. З цього приводу, наприклад, В.П. Федько зазначає: «Імідж – це образ, який допомагає закріпити у споживача звички, уявлення про продукцію. Фактично це самопрезентація, конструювання фірмою (людиною) свого образу для інших. Головна мета створення іміджу – реалізувати уявлення про самого себе... Формування бажаного для фірми іміджу – найбільш важке з усіх комунікативних завдань. Це обумовлено тим, що імідж фірми формується на синтетичній основі, джерелом якої є «залишок вражень» різних категорій покупців від досвіду їх взаємовідносин з фірмою, знання про неї, її позиції на ринку, підходи у вирішенні різних завдань, формах і методах обслуговування та ін.» [за 1, с. 87].

У кожної організації, її керівництва і персоналу, ділової діяльності є своє «обличчя». Однак воно може бути результатом стихійного формування під впливом різної інформації: особистого спостереження, чуток, побутової оцінки тощо. Такий імідж, що не керований керівництвом організації, слабко виконує позитивні функції, непривабливий і вимагає цілеспрямованої корекції. Формування сприятливого іміджу є найважливішою метою комунікаційної політики, оскільки він організовує загальне бажання сприйняття об'єкту. На думку А.В. Ульяновського, даний процес, керований PR-спеціалістами, будується, виходячи з цілей, конкурентів, засобів, технологій та творчості [9, с. 47]. Загалом, зазначений дослідник вважає, що місія, цілі, бачення, корпоративні цінності і кодекси, позиціонування складають так званий «генетичний код іміджу» [9, с. 143-147].

Виділяємо такі важливі елементи дефініції іміджу, як *образ, громадська думка, репутація, набір характеристик*, а також визначаємо корпоративний імідж як образ підприємства (фірми, компанії), спосіб впливу на аудиторію. Зазначимо й такі складові іміджу, як: відчутний імідж (перше враження від підприємства); невловимий імідж (реакція покупця на обслуговування і ставлення до нього співробітників підприємства); внутрішній імідж (атмосфера усередині підприємства, ставлення співробітників до політики керівництва).

Як ми вже зазначали раніше, доречним є й таке розуміння іміджу: природний або цілеспрямовано сформований стереотипізований образ, покликаний впливати на кого-небудь із метою популяризації. Загалом, формування сприятливого іміджу позитивно впливатиме й на розвиток та удосконалення корпоративної культури вищого навчального закладу [5, с. 67].

Формування, моніторинг і підтримка (корекція) іміджу у сучасних умовах можуть розглядатися як важливі складові системи управління освітнім закладом, що створюють умови для його виживання і розвитку, які потребують застосування спеціальних форм, методів, інструментів, заходів для впливу на людей, у тому числі маркетингових, рекламних та PR-заходів і акцій.